

נייר עמדה

שילוב ערכים אוניברסאליים בהוראת אנגלית

ערכי הסובלנות, כבוד ושיתוף פעולה ככלים להתמודדות נגד הגזענות

כתבה : ד"ר רואידה אבו ראס

הגדרת הבעיה ותיאורה

החברה הישראלית כמו חברות מודרניות אחרות בעולם היא חברה מגוונת ורב-תרבויות שחיים בה יהודים ששייכים לקבוצות עם רקע אתני שונה, ערבים בני שלוש דתות שונות: מוסלמים, נוצרים ודרוזים, דתיים וחילוניים ומהגרי עבודה. אך היא מדינה שסועה מבחינה חברתית, אתנית וכלכלית. בשנים האחרונות אנו עדים לתופעות שונות של גזענות כלפי אחרים ששונים מקבוצת הרב. התבטאויות גזעניות נשמעו לא רק מיהודים נגד ערבים, אלא גם כלפי קבוצות עם רקע אתני שונה בחברה היהודית. התבטאויות של גזענות, אפליה והדרה, כולל מעשי אלימות, באים לידי ביטוי בכל עת, והם כוללים ביטויי שנאה קשים מאוד, על רקע לאומי, דתי, צבע עור, זהות מינית ועוד.

נדמה שההסתה לגזענות נמצאת רק ברחוב, אך מתברר שהיא קיימת בכל הרבדים של החברה. דבר זה משפיע רבות על התרבות בחברה שלנו, ועל העמדות והתפיסות של רבבות אזרחים וילדים ונוער. הסתה זו לא פוסחת על פוליטיקאים שמנכסים את שיח הפחד מהאחר ומשתמשים בפוליטיקה של הפחדה. התקשורת בכל צורותיה, ובמיוחד הרשתות החברתיות והאינטרנט, נהפכו לכלי יעיל להפצת גזענות זו.

תיאור המצב

בהעדר מדיניות ממשלתית המתמודדת עם תופעת הגזענות, מחנכים בודדים יוזמים פרויקטים ופעילויות כדי לחנך את הסטודנטים להעריך שונות תרבותית ולקבל את המציאות במדינה על גווניה. כדי להניב פירות במאמצייהם של מחנכים אלה, יש חשיבות רבה לשילוב ערכים אוניברסאליים במערכת החינוך בכלל, ובהוראת אנגלית בפרט, ולא רק בבתי הספר יסודיים ותיכונים אלא גם במוסדות להשכלה גבוהה כמו אוניברסיטאות ומכללות להכשרת מורים.

מצופה מהמכללות להכשרת מורים להכשיר פרחי הוראה שיתמודדו עם האתגרים של המאה 21 מבחינת ידע, פדגוגיה, טכנולוגיה ורב-תרבותיות (Tawil & Cougoureux, 2013). חשיבות שילוב ערכים בתכניות הוראת אנגלית כשפה זרה נובע מהעובדה שהשפה האנגלית היא שפה בינלאומית. שפה זו מדוברת במספר מדינות בעולם אשר חרטו על דגלן לקדם ערכים של סובלנות, כבוד הדדי וקבלת האחר. כמו כן אנגלית היא שפה שלומדים אותה מאות מיליונים של תלמידים ממדינות רבות ומשתמשים בה במוסדות בינלאומיים כמו האומות המאוחדות (The UN) (Hasman, 2004). מצופה ממורים לאנגלית כשפה זרה להיות בעלי מיומנויות רפלקטיביות שמחפשים שיתופי פעולה עם אנשי מקצוע אחרים הן בארץ והן בחו"ל. שילוב ערכים בהוראת אנגלית הוא אחת מהדרכים לשיתוף זה מאחר והתלמידים מטפחים תחושה של אחריות חברתית ואישית. בנוסף, רב החומרים, כולל ספרים ומאמרים שמדגישים ערכים אוניברסאליים, הפגנת כבוד הדדי וקבלת האחר- כתובים באנגלית. דבר שמקל על המורים לאנגלית לשלב ערכים אלו בשיעורים שלהם. יתר על כן, המדינות של דוברי אנגלית הן מרובות תרבויות מאחר ותושביהן הגיעו מכל רחבי העולם. בשנים האחרונות נעשו מאמצים רבים בחלק מבתי הספר להכיל את כל התלמידים. ערכים מעצבים אישיותו של האדם והתנהגותו ויחסו לסביבתו, ערכים הומניים כמו סובלנות, כבוד, קבלת האחר ושיתוף פעולה משפיעות על תפיסות העולם של אנשים, שיפוטם, המניעים שלהם והתנהגותם כלפי אחרים בחברות ותרבויות שונות (Baba, 2011).

למשל, הערך "כבוד" הוא חיוני לרווחתו של הפרט. סובלנות היא היכולת לסבול אמונות, רעיונות ומחשבות ששונות משאלה של הפרט. שילוב ערך זה בתוכנית הלימודים מפחית את הסיכויים למקרים של גזענות ושנאה. חשיפה לתרבויות אחרות ומגוון של דעות ודרכים מגיל צעיר מפחית את הסיכויים לטיפוח סטראוטיפיים בחברות מעורבות. שיתוף פעולה הוא תהליך של עבודה ביחד ומאמץ משותף להשגת אינטרס משותף.

המטרה משילוב ערכים אוניברסאליים בחינוך היא הטמעת ערכים שיעצבו את ההתנהגות של התלמידים בבתי הספר ולעזור לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה להיות אתיים ובעלי אחריות מוסרית כלפי אחרים ופעילים בחברה שלהם (Shaaban, 2005). ערכים הומאניים מאפשרים לתלמידים לחשוב באופן רפלקטיבי

על סוגיות שנויות במחלוקת בחברה פלורליסטית ולחשוב על זכויותיהם וחובותיהם של אחרים. בנוסף, הטמעת ערכים בחינוך מעודדת טיפוח אחריות חברתית ואזרחות פעילה (Merrifield & Kai, 2004)

כדי להשיג את המטרה להכשיר מורים בכלל, ומורים לאנגלית בפרט, להתמודד עם התבטאויות גזעניות ומקרים של אלימות כתוצאה מגזענות, מצופה מהמכללות להכשרת מורים, ללמד קורסים, ליזום פרויקטים של מעורבות חברתית ולהעביר סדנאות שהמשתתפים יהיו סטודנטים שמייצגים קבוצות שונות בחברה הישראלית (יהודים, ערבים, חילוניים, דתיים, גאים....).

האנגלית היא שפת תקשורת עולמית, אך לא רק, היא גם תלויה הקשר תרבותי ובה בשפה קיימים מושגים שמקבלים משמעויות שונות במדינות דוברות אנגלית, אך זו אינה סיבה להתעלם מעצם היותה אותה שפה. את המשל הזה אפשר לממש על בני אדם, הם שונים ומגוונים, אך הם עדין בני אדם וכל הניואנסים אינם גורעים מאנושיותם וחובת ההתייחסות ההדדית המכבדת בין אדם לאדם. מה שעושה האנגלית היום הוא חיפוש אחרי גשרים בין תרבויות, בין עמים, וכד', דבר שבעבר לא היה קיים. המטרה היא שהמורות והמורים יצאו לעבודה מצוידים בכלים להתמודדות עם ביטויים של גזענות בכיתה בצורה מאתגרת ומעוררת עניין, בנוסף חשיבה ודרכי חשיבה ביקורתית כדי למצוא פתרונות לבעיות וקבלת החלטות נכונות. חשיבה ביקורתית עוזרת לתלמידים לחשוב על הקיים והמובן מאליו לבניית חברה המחויבת לערכים הומניסטיים ושוויוניים. **על מנת להשיג התוצאות המרביות ביותר מוצע להעביר את קורסים עם המרכיבים והפעילויות הבאות:**

- 1) שילוב ערכים בתכני קורסי המיומנות בשפה (קריאה, הבעה בעל פה והבעה בכתב) ושילוב דילמות אוניברסאליות ומציאת פתרונות לדילמות אלו במטרה לחשוף את התלמידים לעולם הגדול המגוון והרב-תרבותי.
- 2) שילוב ספרות ילדים מחברות ותרבויות שונות שכוללים ערכים אוניברסאליים מאחר וספרות ילדים בעולם מבוססת על תמות משותפות. לכן, יהיה קל לתלמידים להטמיע ערכים הומניים דרך קריאת סיפורים.
- 3) להדגיש את הערכים האוניברסליים בקורסי הספרות באנגלית במכללות והאוניברסיטאות.

- 4) העברת קורסי ספרות של מהגרים במדינות שדוברות אנגלית במוסדות להשכלה גבוהה כדי לחשוף את הסטודנטים לנראטיבים של מהגרים אשר סבלו ממקרים של גזענות ולרכוש מידע על דרכי התמודדות עם מקרי גזענות.
- 5) שילוב ערכים בעבודה המעשית שמתקיימת בבתי הספר כדי להיות חלק מהנרטיב של המורים המתאמנים.
- 6) לעודד צפייה בסרטים שכוללים מקרים של גזענות במוסדות של השכלה גבוהה ועריכת דיונים בנושא למציאת פתרונות.
- 7) הוראת קורסים באנגלית לקבוצות שונות מבחינה אתנית, דתית והשקפת עולם. עריכת דיונים על ידי מומחים בנושאים הבאים: זכויות אדם, זכויות אזרח, ועמותות ללחימה בגזענות.
- 8) השתתפות בקורסים מתוקשבים שמוצעים במוסדות אקדמיים ברחבי העולם שנקראים MOOCS-Massive open online courses
- 9) עריכת מחקרי מעקב לבדוק את מידת הצלחת קורסים אלו בהטמעת ערכים בקרה המשתתפים.

כמו כן, מוצע להוציא לפועל את הפרויקטים הבאים

- 1) יוצע לסטודנטים ערבים ויהודים, חילוניים ודתיים שיתנדבו בפרויקטים למען הקהילה כמו תמיכה בילדים בסיכון תוך קריאת סיפורים עממיים באנגלית ושירת שירים שמדגישים ערכים.
- 2) לקיים מסעי שורשים והצגות בשפה אנגלית כדי לתת לסטודנטים מרקעים אתניים שונים ללמוד על ההיסטוריה האישית, המשפחתית והאתנית של המשתתפים. דבר זה יעזור להם להבין את השוני ביניהם ולקבל אחד את האחר.
- 3) שיתוף פעולה עם שגרירות ארצות הברית לקידום תכניות כמו התכנית שמעודדת דיונים ונקראת Debating. תכניות אלה יחשפו את הניסיון האמריקאי העשיר של התנועה לזכויות האזרח האמריקאית ומאבקה.

תנועה זו הובילה, בשנות השישים, מאבקים עיקשים נגד הגזענות שבסיומם בוטלה ההפרדה בין השחורים והלבנים.

(4) שיתוף פעולה עם מוסדות אקדמיים מחו"ל כדי ללמוד מניסיונותיהם של אחרים בשילוב של ערכים אוניברסליים בהוראה

(5) שיתוף פעולה עם **עמותות וארגונים הנלחמים בגזענות ומקדמים ערכים אוניברסליים**, כמו האגודה לזכויות האזרח והמטה למאבק בגזענות. המטרה משיתוף פעולה זו הענקת כלים למשתתפים בסדנאות ופעילויות אלו להתמודד עם מקרים של גזענות.

סדנאות:

העברת סדנאות על ידי מומחים בנושא